

ПРОТОКОЛ УПРАВЛЕНИЯ СЕТИ

Протоколов управления сетью были разработаны для определения диагностической способности их использования различных сетей. Менеджер-агент модель, основанная на протоколе SNMP и протокол CMIP стандартный веб-сайта ISO стандартов управления OSI, таких как широко находит решение.

NETWORK MANAGEMENT PROTOCOL

Network management protocols have been developed to evaluate the diagnostic capability of using different networks. Manager-agent model based on SNMP, CMIP protocol and standard web site management standards ISO\OSI, such as widely finds a solution.

Açar sözlər: Şəbəkə vasitələri, şəbəkə protokolları, şəbəkə monitorları, şəbəkə analizatorları və şəbəkənin inteqrallaşdırılmış idarəetmə sistemləri, kommunikasiyalı şəbəkələr.

İNNOVATİV İNORMASIYA İQTİSADİYYATI- NIN İNFRASTRUKTUR ELEMENTLƏRİ

Ə.Q.Əliyev, A.S.Əliyeva

AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu

E-mail: alovsat_qaraca@mail.ru, [aybeniz63 @rambler.ru](mailto:aybeniz63@rambler.ru)

Giriş. Müasir dövrdə dünyanın bir çox qabaqcıl ölkələrində İKT-yə və innovasiya sistemlərinə əsaslanan informasiya iqtisadiyyatının formalaşması xarakterik hal almışdır. İstehsal və istehlak arasında, maddi və qeyri-maddi istehsal mərhələləri arasında informasiyanın əsas əlaqələndirici vasitə kimi çıxış etdiyi yeni tip iqtisadi münasibətlərin məcmusu olan innovativ informasiya iqtisadiyyatı müvafiq informasiya infrastruktur

turununu və informasiya resurslarından ibarət olan informasiya fəzasını formalaşdırır.

İnformasiya və kompüter şəbəkələrinin intensiv inkişafı informasiya məhsullarının istehsalçıları və istehlakçıları, eləcə də informasiya resurslarını birləşdirən vahid infrastrukturun yaradılmasını zərurətə çevirmişdir. Belə infrastrukturun təşkili iqtisadiyyatın effektivlik dərəcəsini kifayət qədər artırdığından ümumilikdə onun öyrənilməsi, elementlərinin qarşılıqlı təsir məsələlərinin tədqiqi aktual məsələlərdən biri hesab olunur.

Əsas infrastruktur elementləri. Yeni iqtisadi şərait mal və xidmətlərin inkişaf edən bazarlarının informasiya təminatını, iqtisadiyyatın inkişafı üçün uyğun informasiya infrastrukturunun, informasiyanın mübadiləsi və yayılmasının effektiv sisteminin yaradılmasını tələb edir. İnformasiya bazarının infrastrukturunu kimi informasiya məhsulları və xidmətləri təklif edən insanlar və ya təşkilatlar qrupunu birləşdirən müxtəlif xarakterli və fəaliyyətli sektorların məcmusu çıxış edir. İnformasiya infrastrukturunu biliklərin və informasiyanın əlyətərliyini, onların ötürülməsini və nəticə etibarilə, ictimai istehsalda informasiyanın tətbiqi üçün şəraitin yaradılması mexanizmi kimi biliklərin tətbiqinin mümkünlüyü üçün yaradılmış imkan və şərait kimi xarakterizə etmək olar [2].

Ümumiyyətcə, yeni şəraitdə innovativ informasiya iqtisadiyyatının infrastruktur elementlərinin tərkibinə *informasiya və şəbəkə infrastrukturunu, informasiya və virtual məhsullar və bazarlar* daxildirlər. Bu elementlər müxtəlif qarşılıqlı təsir vasitələrilə bir-biri ilə əlaqədar olan blokların (istiqamətlərin) tərkibinə daxil edir (cədvəl 1).

İnformasiya-şəbəkə infrastrukturunu informasiya infrastrukturunun bir hissəsi olub, iqtisadi münasibətlərin inkişafının səmərəliliyinə nail olmaq üçün informasiya və biliklərə əsaslanan məhsulların yaradılmasını, mühafizəsini, mübadi-

ləsini və istehlakını təmin edən iqtisadi agentlərin kompüter şəbəkəsindəki birləşməsiylə ifadə olunur.

Cədvəl 1. İnformasiya iqtisadiyyatı infrastrukturunun qarşılıqlı əlaqədə olan elementləri cədvəli

№	İnfrastruktur elementlərinin daxil olduğu bloklar (istiqamətlər)
1.	Real iqtisadi mühit və münasibətlərin infrastrukturunu
2.	Virtual iqtisadi mühit və münasibətlərin infrastrukturunu
3.	Real və virtual bazarlar
4.	Real və virtual məhsullar və xidmətlər
5.	İnformasiya və şəbəkə infrastrukturunu
6.	Real və virtual informasiya bazarları
7.	Real və virtual təşkilatlar, iqtisadi subyektlər
8.	Real və virtual maliyyə-pul infrastrukturunu
9.	Real və virtual alıcı, istifadəçi, satıcı, istehsalçı
10.	Real və virtual hüquqi, sahibkarlıq və iqtisadi mühit
11.	Real dövlət və bələdiyyə idarəetmə orqanları və E-gov.az hökumət portalı infrastrukturunu
12.	Real özəl sektor və özəl virtual sektor infrastrukturunu
13.	Real və virtual QHT sektoru, vətəndaş sektoru infrastrukturunu
14.	Kosmik və yüksək texnologiyalar infrastrukturunu
15.	Real və virtual elm-təhsil infrastrukturunu
16.	Real və virtual məkanda intellektual mülkiyyətin qorunması infrastrukturunu və s.

Bu infrastrukturun fəaliyyətinin əsas istiqamətləri virtual sahədə iqtisadi agentlərin fəaliyyətinin səmərəliliyinin və onların məhsuldar qarşılıqlı münasibətlərinin təminindən ibarətdir. Qeyd etmək lazımdır ki, informasiya iqtisadiyyatı

şəraitində 1) dövlət, 2) firmalar, 3) ev təsərrüfatı və s. kimi infrastruktur elementləri fəaliyyət göstərir. Onlar iki əsas qrupa bölünmüşdür [3]: 1) infrastruktur elementlərinin və əmək vasitələrinin hazırlanmasında fəal iştirak edən subyektlər; 2) onları funksional istifadə edən subyektlər.

İnformasiya iqtisadiyyatı şəraitində dövlət xidmətləri adətən əhaliyə elektron hökumət sistemi vasitəsilə verilir. Dövlət satınalmaları İnternet şəbəkəsi vasitəsilə təşkil olunur. İnformasiya-şəbəkə infrastrukturunun təsiri altında təşkilat və müəssisələr elektron sənəd dövriyyəsini həyata keçirir, tədarükçülərlə əməliyyatları nağdsız hesablaşmalar üzrə aparırlar və s. [1].

Yeni iqtisadiyyatda İKT və şəbəkə imkanlarının ev şəraitində geniş istifadəsi istifadəçilər üçün bir sıra mənfəətlər yaradır. Hər hansı firma, müxtəlif vasitələrlə öz istehsal xərclərinin struktur parametrlərinə fəal təsir edə bilər. Onlayn təhsil, onlayn iş və yaşayış yerlərinin axtarışı və s. belə imkanlara aiddir.

Hazırda biznes mühitində xidmət sahəsinin müştəriyə istiqamətlənməsi baş verir, mallar və xidmətlər haqqında informasiyanın yayılmasının yeni interaktiv əlaqə kanalları istifadə olunur. Genişzolaqlı şəbəkələrin və simsiz şəbəkələrin inkişafı biznes-proseslərin effektivliyin artmasını təmin etməklə yanaşı, həm də onların həyata keçirilməsinin geniş mobilliyini də təmin edirlər [4].

İnformasiya-şəbəkə infrastrukturunda yeni iqtisadi münasibətlər. İnformasiya-şəbəkə infrastrukturunda iqtisadiyyatın subyektlərinin fəaliyyəti sürətli yayılma, informasiya itkisi, həddən artıq açıqlığa görə müəssisələrin rəqabət üstünlüklərinin itkisi, texnologiyaların köhnəlməsi tezliyi və s. kimi müəyyən risklərlə bağlıdır. Lakin iqtisadi agentlər tərəfindən informasiya-şəbəkə infrastrukturundan istifadənin qeyd olunan faydaları bu riskləri əhəmiyyətli dərəcədə üstələyir: adi və əməkətutumlu əməliyyatların avtomatlaşdırılması

həyata keçirilir; müəssisələr arasındakı əlaqələrin genişlənməsiylə eyni zamanda onların sayı artır, əlavə iş yerləri yaradılır; İnternetdə daxili və xarici bazarlara giriş daha müstəqil olur; tranzaksiya xərcləri aşağı düşür və s.

Nəticə. Beləliklə, aparılmış təhlillər informasiya-şəbəkə infrastrukturunun fəaliyyətində müxtəlif elementlərin qarşılıqlı təsirinin əsas istiqamətlərini müəyyən etməyə, müasir innovativ informasiya iqtisadiyyatına onun təsirini öyrənməyə, həmin subyektlər arasında iqtisadi münasibətlərin formalaşmasının spesifik xüsusiyyətlərini aşkar etməyə imkan verir.

Eyni zamanda istehsal subyektlərinin iqtisadi ünvanlılığının müəyyən spesifik əlamətləri və xüsusiyyətləri tədqiqat obyektinin inkişaf qanunauyğunluqlarını aşkar etməyə imkan verir. Bu isə iqtisadiyyatın subyektlərinin daha səmərəli fəaliyyət göstərməsinə şərait yaradır.

Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımı ilə yerinə yetirilmişdir - *Qrant №EIF-RITN-MQM-2/İKT-2-2013-7(13)-29/21/1*

1. Р.М.Алигулиев, А.Г.Алиев. Основные направления академической и инновационной деятельности в развитии сферы ИКТ в Азербайджане. *Ukrainian journal Economist*. №5. 2013, стр.30-34.
2. Губайдуллина Д.М. Необходимость совершенствования инфраструктуры информационной экономики в современной России //Социально-экономические явления и процессы, № 4 (020), 2010, 25-27.
3. Акимова Е.Н. Информационно-сетевая инфраструктура и ее влияние на экономическое развития // *Экономические науки*, 2010, № 6(67), стр. 17-20
4. Никитенкова М.А Влияние развития информационно-коммуникационных технологий на формирование инфраструктуры инновационной экономики// «Россия и Америка в XXI веке», №1, 2010.

İnnovativ inormasiya iqtisadiyyatının infrastruktur elementləri

Ə.Q.Əliyev, A.S.Əliyeva

Xülasə. İşdə informasiya iqtisadiyyatının infrastruktur elementləri, onların qarşılıqlı təsiri, ənənəvi və informasiya şəbəkə infrastrukturuna malik iqtisadi münasibətlərin müqayisəsi verilmişdir.

Summary. In this article, there was given infrastructure elements of the economy, their interaction, comparison of economic relations that own traditional and information network infrastructure.

Açar sözləri: informasiya iqtisadiyyatı, informasiya infrastrukturunu, infrastruktur elementləri, informasiya sistemləri

Əliyev Ə.Q., AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, şöbə müdiri, i.e.n., dosent, İnformasiya və kompüter şəbəkələri, innovasiya texnoparkları, informasiya iqtisadiyyatı, iqtisadi-riyazi modelləşmə.

Əliyeva A.S., AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, elmi işçi, informasiya iqtisadiyyatı, iqtisadi-riyazi modelləşmə.